

Maletes viatgeres de poesia

Cicle superior

Poesia a l'escola

El text poètic és un dels millors instruments per descobrir les possibilitats d'expressió que ofereix la paraula, ja que incita a fer-ne un ús creatiu, imprevist; convida a l'artifici i al joc i indueix a manifestar l'insòlit, l'absurd o els matisos més sorprenents d'allò que és real.

La creativitat i la fantasia s'hi poden esplaiar sense límits, ja que l'inici del treball poètic és aprendre a relacionar paraules i sensacions.

Per això, la poesia és un bon recurs per a treballar el llenguatge amb els alumnes, ja que partim de textos curts, amb una gran riquesa de llenguatge. Ens permet treballar: la comparació i el sentit figurat de les paraules. Ens ofereix la possibilitat de captar sensorialment la realitat objectiva del poema i arribar a l'essència de les coses, fets o fenòmens que en són el nucli.

A l'hora de treballar la poesia amb els alumnes, l'objectiu principal ha de ser **el contacte actiu amb el llenguatge poètic**, per això cal tenir ben present una sèrie de consideracions:

- Aquests contacte amb el llenguatge poètic, l'alumne no el pot fer sol ni en fred, l'ha de fer guiat.
- La creativitat es basa fonamentalment en la disposició de l'individu i per tant necessita un clima de seguretat i de llibertat per expressar-se.
- L'alumne ha de adonar-se que la poesia és una expressió lliure i no el fruit de la rigidesa normativa i hem d'evitar que vulgui fer una calca dels poemes rimats dels adults.
- El poema no ha de ser només una assonància o un nombre de síl·labes, ha de ser essencialment l'expressió d'un pensament.

Per això el mestre/a ha de ser l'element provocador, ha d'aconseguir un entorn favorable per fomentar un clima creatiu, de joc, d'improvisació i enriquir a l'infant amb estímuls adequats, sensibilitzar-lo respecte als estímuls ambientals, perquè reaccioni d'una manera sensible davant el que veu, sent, toca, olora, escolta. Fer-lo més sensible a la seva pròpia experiència motivarà la seva expressió i com més capaç sigui d'establir relacions sensibles, millor serà la seva comprensió de les coses.⁽¹⁾

---

¹ BESORA, Ramon. *Poesia i escola*. Editorial Barcanova

Com a fil conductor de tot aquest treball entorn de la poesia, és bo pensar alguna activitat que marqui un objectiu final del procés:

- **Organitzar un recital de poemes**, a partir de textos treballats o de elaboració pròpia. Aquesta activitat implica que tots els alumnes participin en un projecte comú: la selecció de poemes, el treball conjunt en l'aprenentatge de declamació i el muntatge plàstic i escènic de la representació.
- **Fer una exposició amb tot el material treballat i l'elaborat pels mateixos alumnes**, fer això també implica la participació de tot el grup classe: elaboració de criteris per a l'exposició - per a quin públic, on, quan, de quina manera... -; selecció, recollida i presentació del material que es vol exposar; anunci de l'acte, realització i muntatge...
- **Fer un recull o fitxer de poemes**, amb totes aquelles poesies que més els han agradat, tant si són les que han treballat a classe com si es tracta de produccions pròpies, acompanyades de dibuixos, fotografies, pintures... que il·lustrin aquests poemes.
- **Realitzar una "Galeria de personatges"** que consistiria en un joc d'endevinalles a partir de poemes sobre els companys, mestres, amics... que es pot il·lustrar amb pistes diverses: fotografies, dibuixos, siluetes, llistes de noms...

*L'estructura d'aquesta proposta entorn de la Poesia està basada en el llibre ULL DE BOU, cicle superior de primària, editat per Barcanova. (Actualment fora del mercat)
En són autores: Anna Camps; Montserrat Camps; Teresa Colomer; Marta Milian.*

Els poemes que trobareu a les activitats són extrets dels mateixos llibres que s'han utilitzat per confeccionar el recull de cada cicle. Són els llibres que viatgen amb les maletes.

La proposta de treball MALETES VIATGERES DE POESIA i el recull de poemes per cicles han estat realitzats per l'equip de mestres del CRP d'Osona i l'extensió a Perafita.

Índex

1. De què parlen els poemes?	3
2. Poesia per mirar	9
<i>Amagar paraules</i>	11
<i>Les lletres juguen</i>	11
<i>Abecedaris</i>	16
<i>Galindaines. La forma de les paraules</i>	18
<i>Cal·ligrames</i>	22
3. Poesia per jugar	27
<i>Acròstic</i>	29
<i>Limerik</i>	31
<i>Sirventès</i>	32
<i>Encadenaments</i>	33
<i>Repeticions</i>	35
<i>Acumulacions</i>	36
4. Com sonen els poemes?	39
<i>El ritme</i>	41
<i>La rima</i>	46
<i>Versos que no rimen</i>	51
5. Com és el llenguatge dels poemes	53
<i>La imatge</i>	53
<i>La comparació</i>	55
<i>De la comparació a la metàfora</i>	56
<i>La personificació</i>	58
<i>Amb qui parla el poeta?</i>	59
<i>Les enumeracions</i>	60
6. Fem poemes	63
<i>Poemes a partir d'una audició musical</i>	63
<i>Poemes a partir d'una imatge</i>	66
<i>Poemes mutilats</i>	66
<i>Inversió d'un poema</i>	68
<i>Poemes amb monosíl·labs</i>	69

1. De què parlen els poemes?

El treball d'aquest bloc pretén que els alumnes descobreixin en els poemes una forma expressió que valora els aspectes estètics de la llengua, la musicalitat de les paraules, la creativitat, la sensibilitat per explicar les coses con són i comunicar sensacions i sentiments.

Com treballar aquest bloc?

Escoltant poemes recitats pel mestre i o altres persones, enregistraments de poemes cantats o recitats.

Llegint poemes dels llibres de la maleta, de l'escola...

Parlant dels poemes per afavorir la seva comprensió: què diuen, com ho diuen, a qui ho diuen. Quines sensacions, sentiments hem tingut al llegir o escoltar el poema. Ens ha agradat, per què.

Recitant poemes davant dels companys.

Cantant algun dels poemes treballats.

Relacionant cada títol amb el seu poema.

Inventant un títol. Donar uns poemes sense títol. Llegir-los i comprendre'ls.

Representant plàsticament. A partir d'un poema fragmentat, fer les il·lustracions que es corresponguin a cadascun dels fragments.

Llegeix aquests poemes. Explica de què parla cada un d'ells.

Passes van i passes vénen,
de peu gran, de peu petit
des que el sol obre la porta,
quin camí més eixerit!
Passes van passes tornen
fins que treu el cap la nit.
Més tard ja no hi ha petjades;
tot el camí s'ha adormit

*Joana Raspall
Serpentines de Versos*

Per tenir colors d'estel,
tot el dia caça al vol
mils d'abelles de la mel,
fins que ja s'ha post el sol;

Pel seu cos té blau del cel,
verd de bosc i groc de sol,
i un color torrat de mel....
mel d'abella: abellerol!

*Ricard Bonmatí
Estimades feres, Bestiari*

Oh vida, omple el món de fulles,
que tot es cobreixi de verd!
Planeja sobre els camins inabastables!
Com boira, refrega el ventre
per les planures de la llum.

*Josep-Ramon Bach
Viatge per l'Àfrica*

Aquí tens tres títols. Quin creus que li correspon a cadascun d'aquests poemes?

LA NATURALESA

ABELLEROL

EL CAMÍ

Passes van i passes vénen,
de peu gran, de peu petit
des que el sol obre la porta,
quin camí més eixerit!
Passes van passes tornen
fins que treu el cap la nit.
més tard ja no hi ha petjades;
tot el camí s'ha adormit

Joana Raspall
Serpentines de Versos

Per tenir colors d'estel,
tot el dia caça al vol
mils d'abelles de la mel,
fins que ja s'ha post el sol;

Pel seu cos té blau del cel,
verd de bosc i groc de sol,
i un color torrat de mel....
mel d'abella: abellerol!

Ricard Bonmatí
Estimades feres, Bestiari

Oh vida, omple el món de fulles,
que tot es cobreixi de verd!
Planeja sobre els camins inabastables!
Com boira, refrega el ventre
per les planures de la llum.

Josep-Ramon Bach
Viatge per l'Àfrica

En aquests poema Bombolles hi ha dos versets que s'han canviat de lloc. Sabries dir quins són ? Torna'l a escriure ordenadament.

BOMBOLLES

Vine a fer bombolles,
que tinc un tassó
ple d'aigua i sabó.

I et quedes en dubte
de si l'has bufat
o ho has somniat!.

Si la més bonica
proves d'ageafar,
se't fon a la mà...

Mira com voleien
i brillen al sol
tot fent tornassol!

Joana Raspall
Versos Amics

BOMBOLLES

Pensa de què parlen aquests poemes. Pensa i escriu un títol per a cadascun.

El temps està enfadat.
Els trons rodolen
de cap a cap del món.
A cops de llamps
s'han foradat els núvols
i l'aigua vessa
i corre qui sap on!

El sol té por,
no surt a la finestra
i la lluna tampoc sortirà;
el temps malvat
els ha aigualit la festa.

On ballaran,
amb tant de fang, demà?

Joana Raspall
Versos amics

Tot pintat de cara,
pelut com un ós,
amb pantalons amples de
color confós,
el pallasso salta,
corre i s'entrebanca
amb els sabatots.
Amb crits i ganyotes,
fent veure que plora,
ens porta rialles
i gresca a desdir.

T'estimo, pallasso,
perquè ho fas per mi!

Joana Raspall
Degotall de Poemes

Per què has posat aquests títol? Assenyala la part de poema que t'ha donat peu a posar-hi aquests nom.

---

2. Poesia per mirar

En aquest bloc de poesia per mirar es treballa la relació entre la imatge visual de la comparació i el seu significat, posa en joc els elements gràfics de la llengua. Dit d'una altra manera, consisteix en treballar les possibilitats visuals que genera una lletra, una paraula, un text,... de manera que la imatge arribi primer que la paraula.

Com treballar aquest bloc?

Abans de posar-nos a treballar cal tenir present que la poesia visual no s'ha de treballar només en el full a partir de la proposta escrita, cal donar-li una dimensió de tipus gràfic o plàstic, hem de recordar ens ha d'entrar el missatge pels ulls, i posteriorment llegirem.

Hem inclòs les següents tipologies de poemes que anomenem per mirar:

Paraules amagades

Lletres que juguen

Abecedaris

Galindaines

Cal·ligrames

Poemes visuals

De cadascuna d'aquestes tipologies us en fem una breu descripció així com alguns suggeriments per a treballar amb els vostres alumnes.

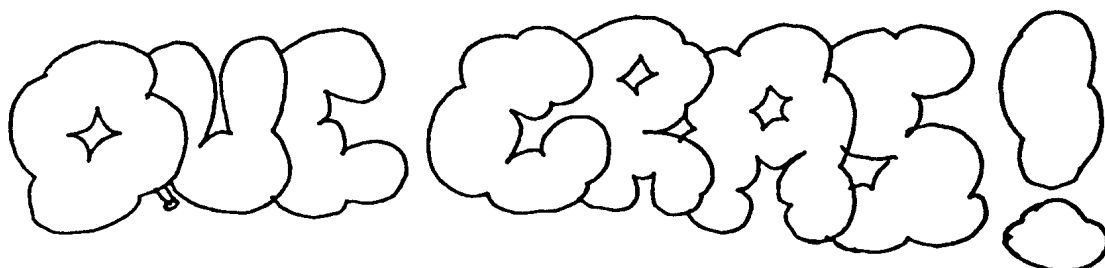

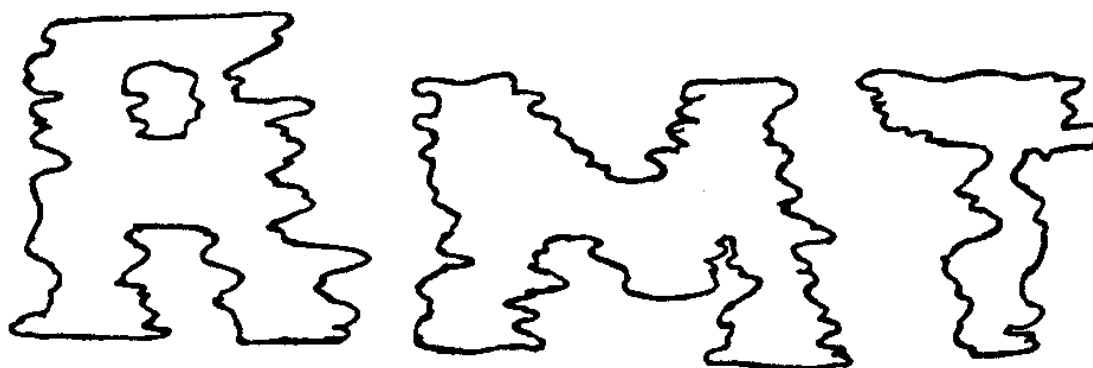
Les lletres juguen

Són lletres que agafen diferents formes en funció del significat que té la paraula. Aquestes que podeu veure en són una mostra de la diversitat que en podem trobar.,

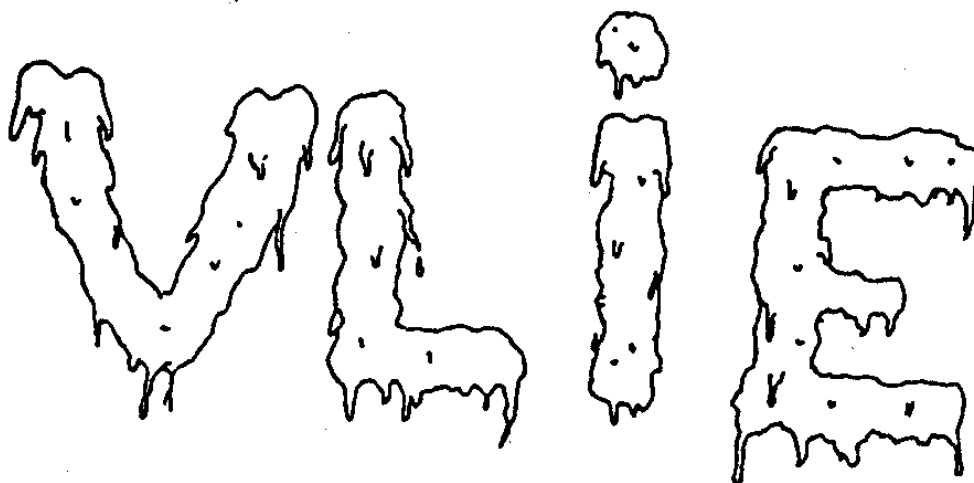
Lletres que s'inflen

Lletres que s'aixafen

Lletres que es desgelen

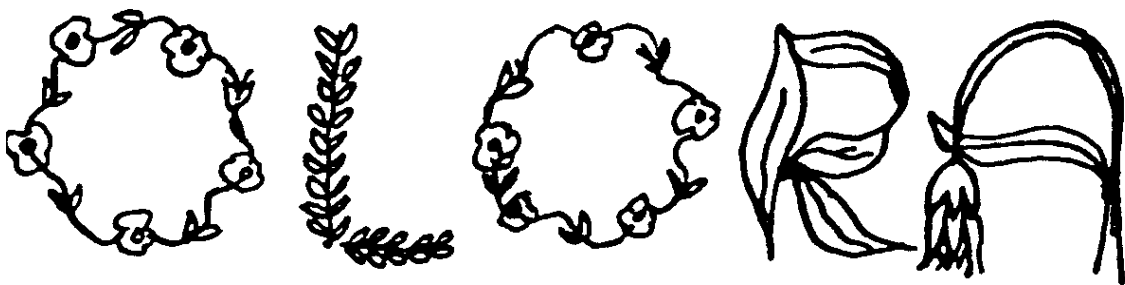

Lletres que fan por

Lletres florides

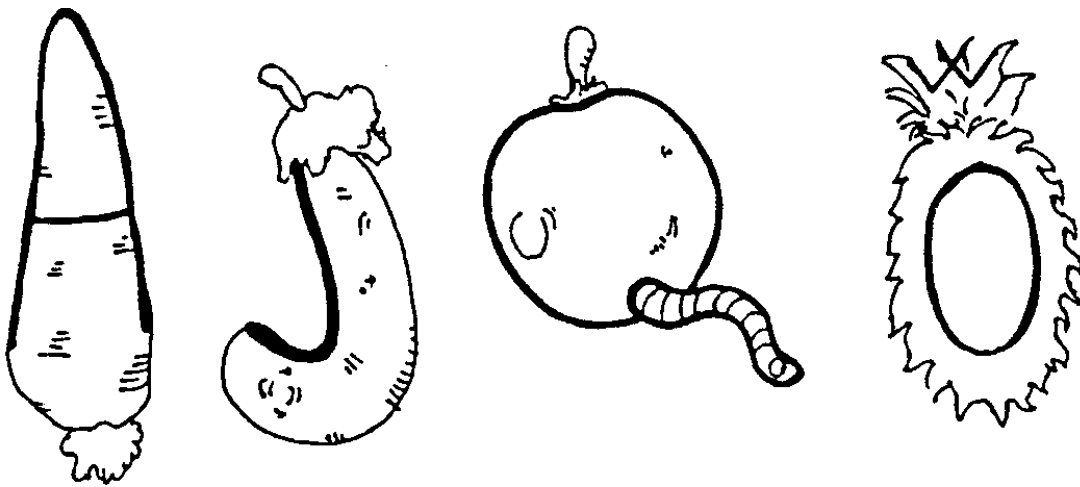
Lletres que s'aprimen

Lletres que tremolen

Ai quin fred, time molt fred!

Lletres vegetals

Lletres de diari

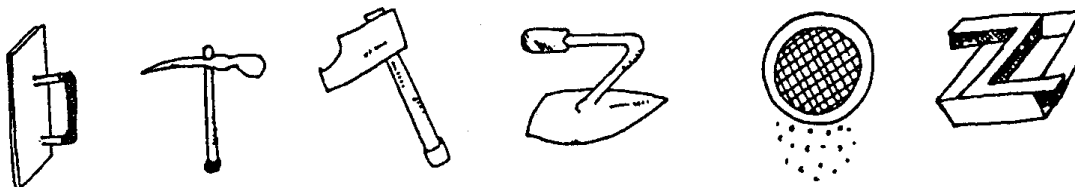

- Podem proposar als nostres alumnes que juguin amb les lletres i en facin un poema.

- També els hi podem demanar que inventin, que creïn nous tipus de lletres, que juguin amb les lletres.

- Un altre suggeriment que us fem és la possibilitat de crear lletres a partir d'accions o oficis.

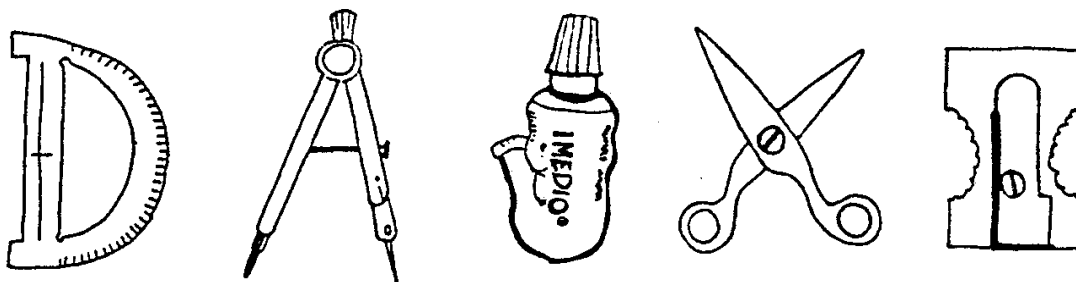
Abecedaris

Es dibuixen les lletres de l'abecedari buscant una relació entre la forma que tenen i objectes o accions diverses.

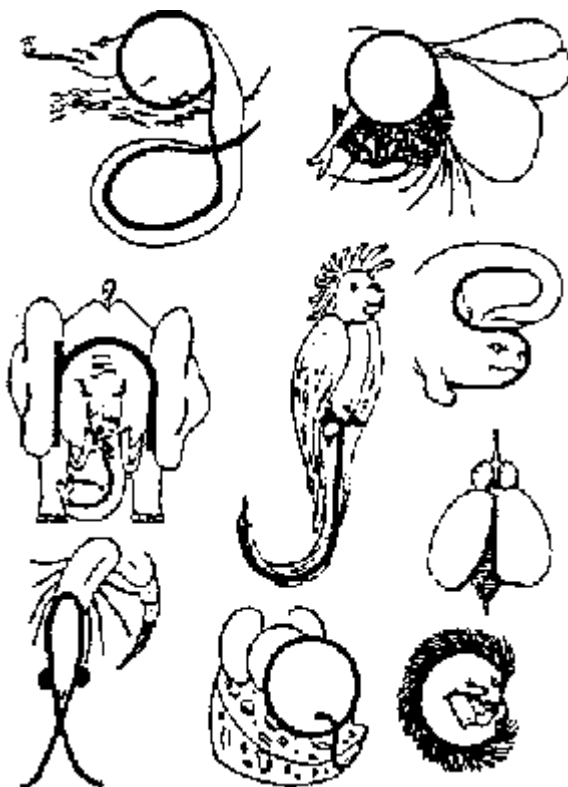
Lletres que son eines

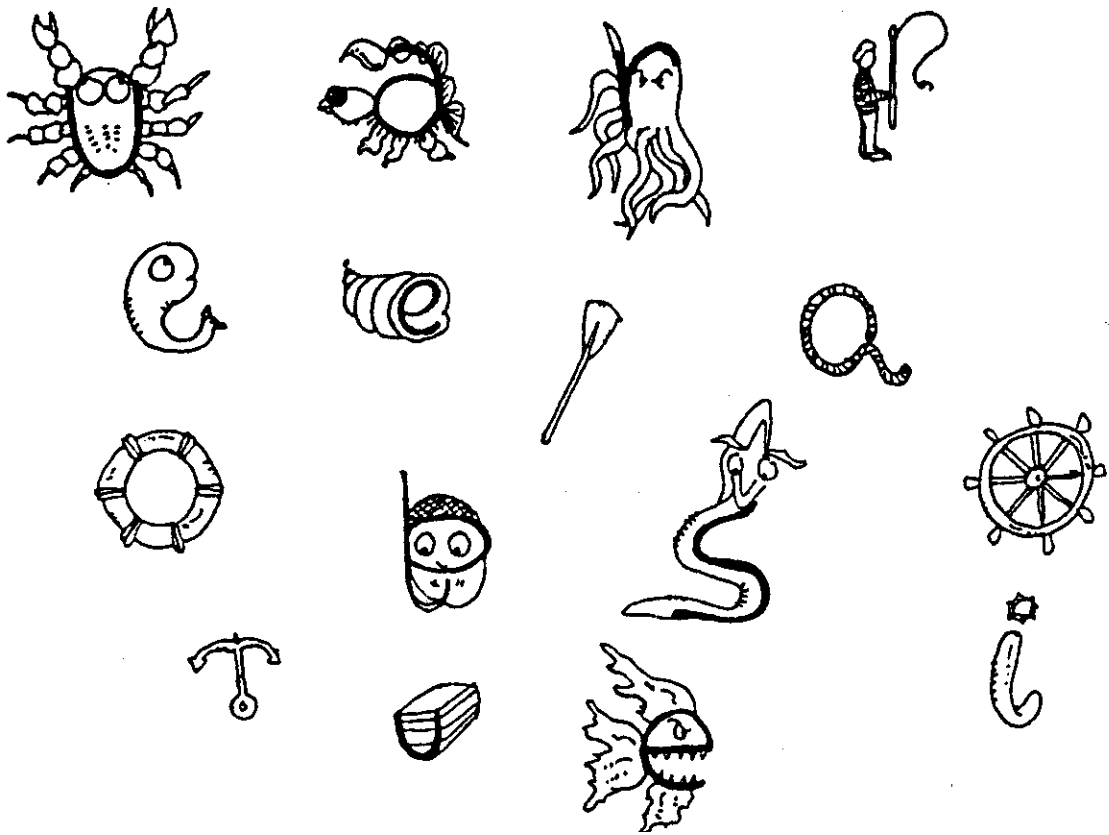
Lletres amb objectes escolars

Lletres amb animals

Lletres amb coses que tinguin relació amb el mar.

- En aquest cas podríem construir un abecedari. Primer hauríem d'escollir objectes propers: animals, plantes, eines.... Després dibuixaríem l'abecedari tenint en compte que hi ha d'haver una relació entre la forma dels objectes triats i el disseny de les lletres.
- També podem escriure poemes utilitzant aquests abecedaris. A continuació en teniu un exemple.

Seria bonic

Barq eta lleuger

d'escor sca de Pi,

que par es la vela
al v ent de garb ,

si mai surts a mar,

cap a un n ou destí,

en usca de Somnis

que no indran si...

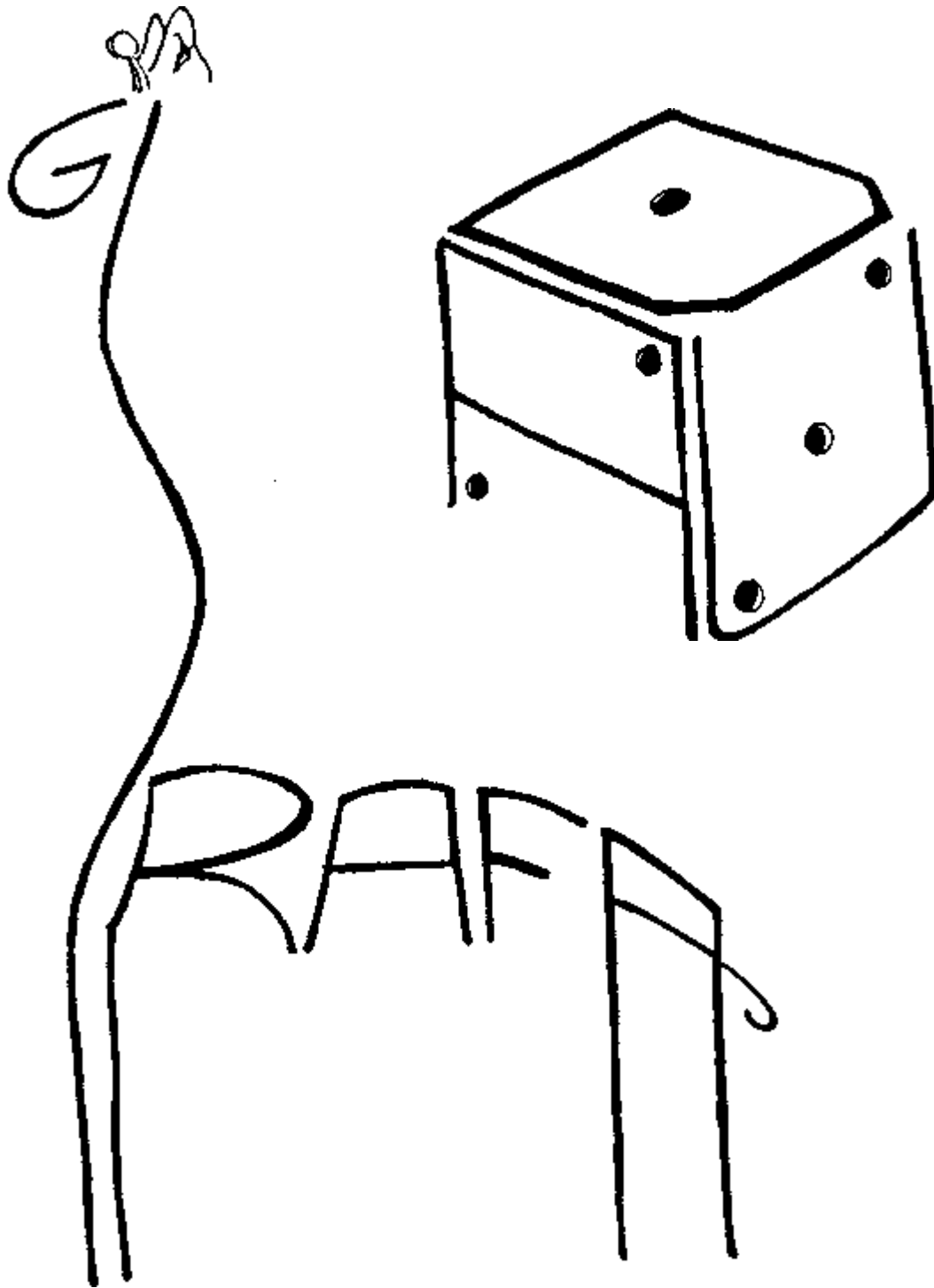
per q è de passatg

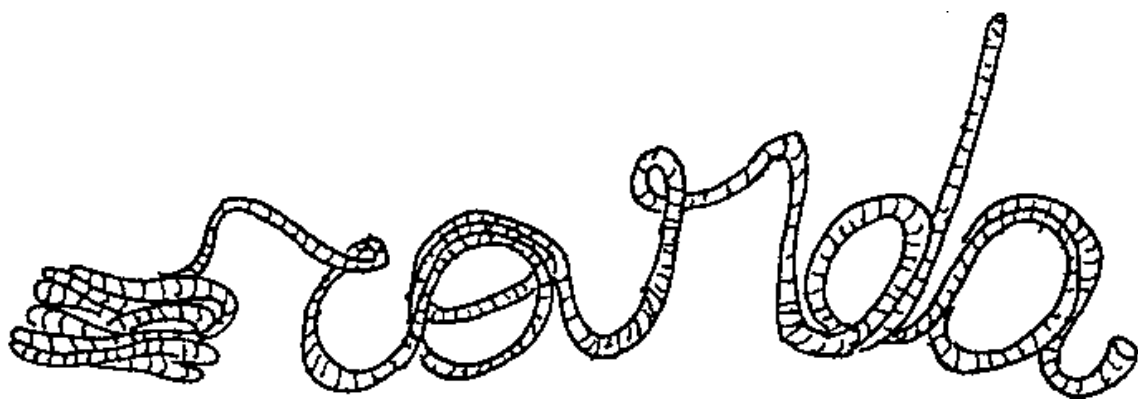
no em p rtes a m ?

Josep Espunyes.

Galindaines. La forma de les paraules.

Podríem definir les galindaines com paraules imatge. S'escriu una paraula disposant cadascuna de les seves lletres de manera que el mot sencer sigui un dibuix, una representació gràfica del seu significat.

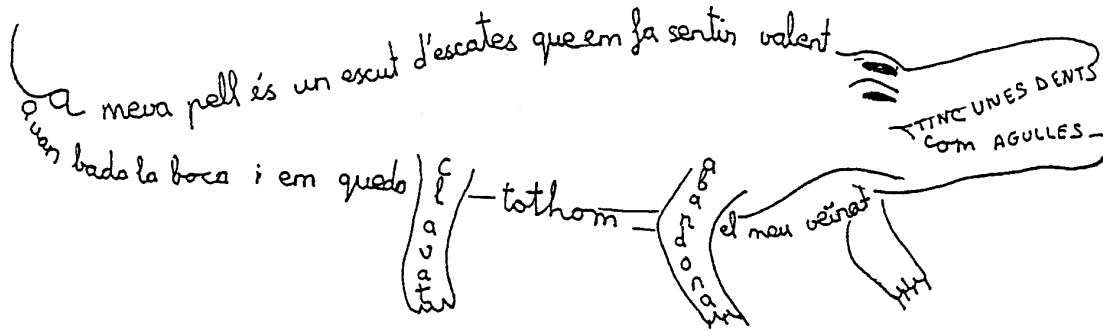

- Aquestes galindaines, que teniu a tall d'il·lustració, les podeu fer servir com a models pels vostres alumnes. Com a activitat podríeu fer un llistat de noms. Triar-ne alguns i dibuixar-los de manera que la forma de la paraula suggereix el significat.

Cal·ligrames

Els cal·ligrames són composicions generalment poètiques, en els quals la distribució del text té relació amb el seu contingut.

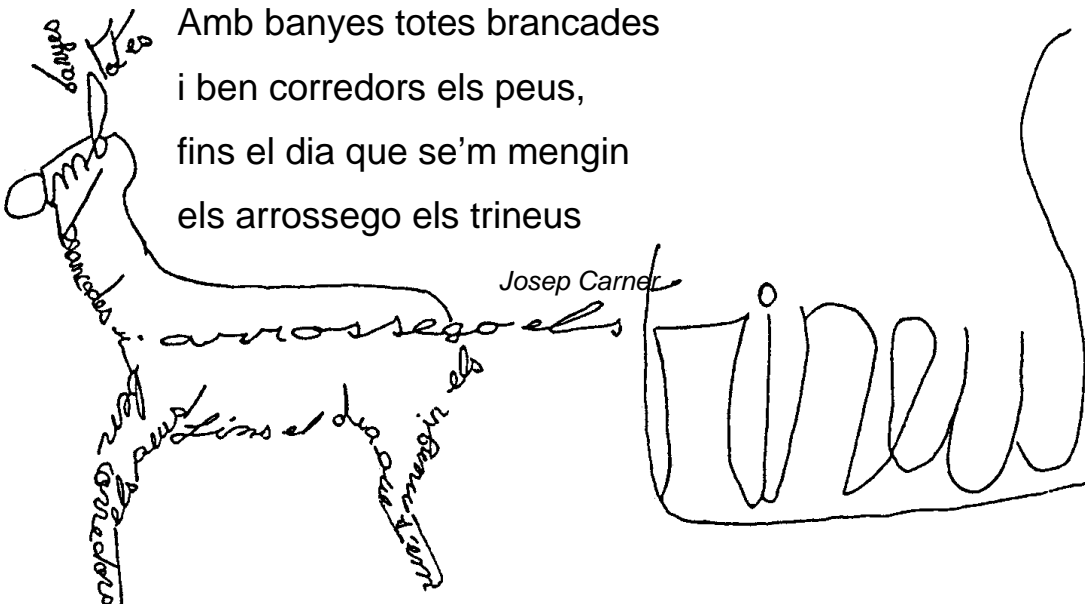

- Podríem repartir els llibres de poesia entre els nens i nenes de la classe, organitzar-los en petits grups i demanar-los que busquin algun cal·ligrama. Una vegada s'han trobat els cal·ligrames cada grup ha de llegir-lo i explicar-lo a la resta de companys de classe.
- Treballaríem un poema o endevinalla que ens serviria després per a crear un cal·ligrama. Un dels poemes que es podrien treballar es el següent:

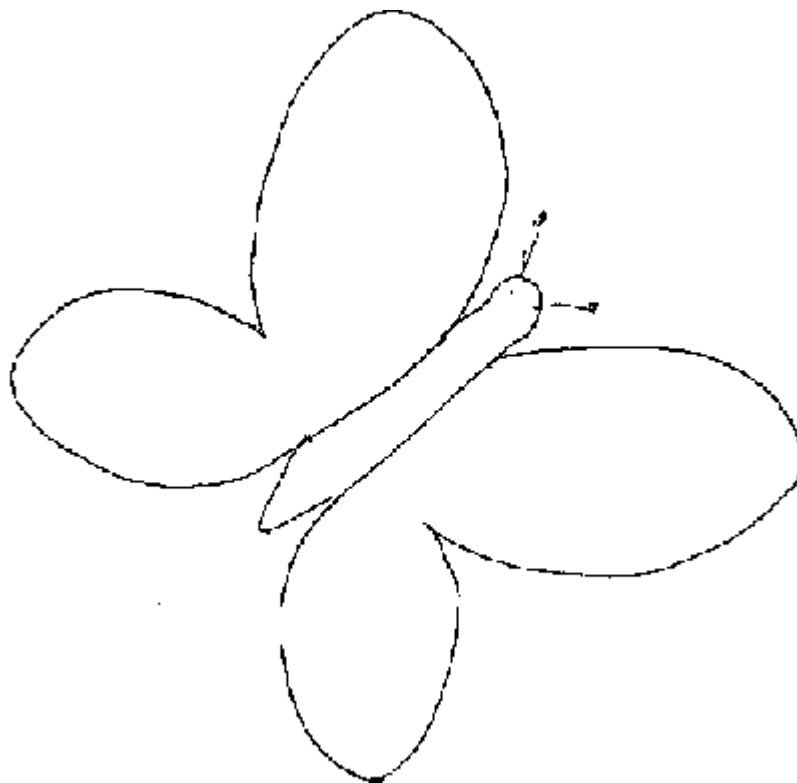
EL REN

Amb banyes totes brancades
i ben corredors els peus,
fins el dia que se'm mengin
els arrossegos els trineus

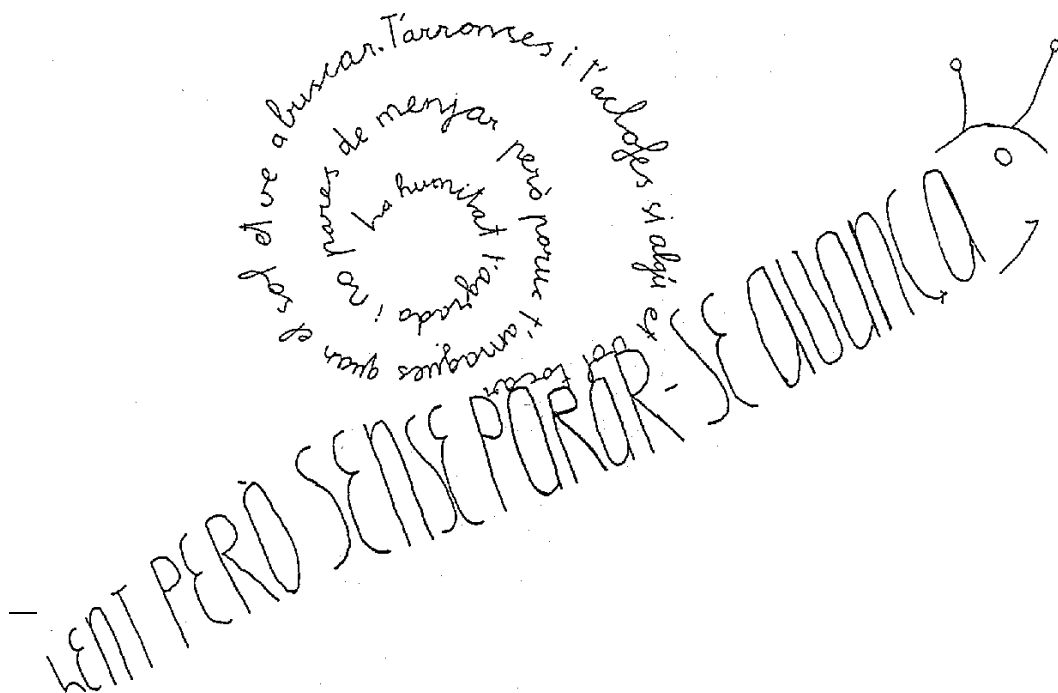
Josep Carner

- També podríem elaborar un cal·ligrama a partir d'un dibuix determinat com aquesta papallona. Seguint la línia escriuríem un text poètic que parlés d'ella.

Aquests cal·ligrames, el cargol i la tortuga, són exemples que il·lustren el suggeriment de treball que us hem fet. En aquest cas es juga amb la mida i forma de les lletres i la disposició de les paraules.

- Si ho creiem oportú també podem demanar que siguin els nens que facin el cal·ligrama lliurement. El procés podria ser el següent: primer ens inventem un poema sobre un objecte, cosa o animals i després en fem el dibuix i disposem el text damunt d'ell.

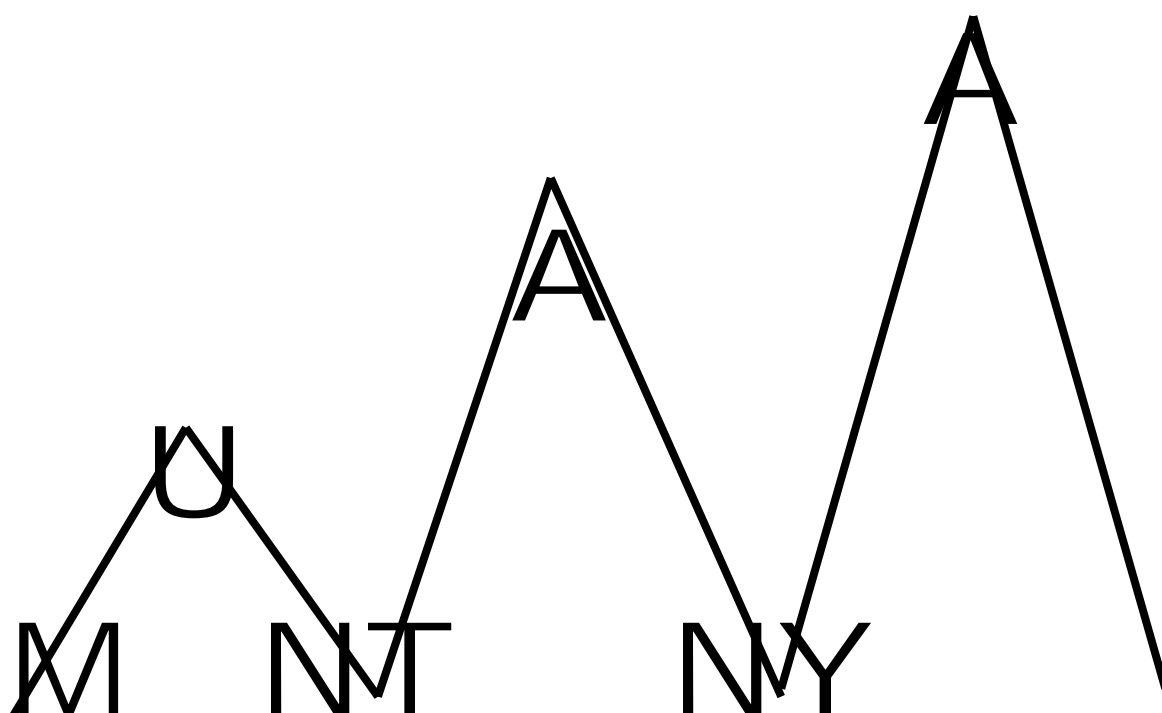
Poemes visuals.

Els poemes visuals són composicions gràfiques a partir d'una o més paraules d'aquestes o de les lletres suggereix el seu significat. En aquest poema de Joan Brossa la distribució de les lletres de la paraula ens donen el dibuix del seu significat, en aquest cas una muntanya.

A
A
U
M NT NY

Joan Brossa

- Per entendre millor què és un poema visual, com a exercici, podríem demanar als nostres alumnes que amb un llapis segueixin la distribució de les lletres del poema anterior, tal com llegiríem aquesta paraula. Ens quedaria un dibuix semblant al següent.

3. Poesia per jugar

Al llarg d'aquest bloc es posen en relleu les possibilitats lúdiques de la llengua.

Com treballar aquest bloc?

En aquest cas parlarem del què són:

Acròstics,

Limericks,

Encadenaments,

Repeticions

Acumulacions.

Aquest tipus de composicions poètiques solen ser molt atractives pels alumnes. Especialment els encadenaments i les repeticions ja que al ser llegits donen un ritme. Recorden a les típiques repeticions de les cançons de joc.

Acròstic

Serveix per dir una cosa d'una manera amagada. S'escull una paraula que serà amagada per les lletres inicials de cada vers.

Remant cada vespre
On la lluna es reflecteix
Sense fer remor
Amb la meva estimada

A qui el missatge amagat és el nom de la noia

- Podríem utilitzar els versos següents perquè els nens trobin quin és el missatge que hi ha amagat.

Juguen
Onades,
Sempre
En cadena,
Plegades

- També els hi podem demanar que escriguin un vers amb cada una de les lletres del seu nom. Com en aquest cas amb el nom **NEUS**:

Només de veure't
Em vas semblar diferent
Uns ulls com dues ametlles
Sempre estaven somrient

- Una altra activitat que podria engrescar als alumnes podria ser que cadascun d'ells fes un acròstic. Els recolliríem tots, els repartiríem entre ells tenint en compte de no donar a cap alumne els que hagi escrit. Després demanaríem als nens que intentin descobrir el missatge o la paraula amagada del poema que els hi hem donat.

Limerik

És una composició que presenta un personatge i n'explica una anècdota o una característica. Té una estructura molt marcada.

El primer vers defineix el protagonista.

El segon vers explica les seves característiques.

El tercer i el quart indiquen una acció que fa.

L'últim vers sol marcar un final una mica extravagant.

En aquest veiem clarament la distribució de les característiques que us hem assenyalat.

Una senyora de Vilanova i la Geltrú
saltava amb una canya de bambú.
Va caure de cap
i es va fer un bon nyap,
l'acrobàtica senyora de Vilanova i la Geltrú.

- Com a exercici us proposem el següent. Fer un rodolí sobre algun dels companys de classe. Després cal afegir-hi tres versos, al rodolí, que han fet i tindran un limerick.

Exemple:

Conec un senyor que es diu Andreu
que fa col·lecció de ninots de neu. } rodolí

Es van fondre tots

un dia d'agost

els busca per tot arreu, el senyor Andreu

Sirventès.

És la composició que feien servir els trobadors per criticar algú d'una manera encoberta.

Xic, caganiu,
sec, renadiu,
flac, setmesí,
avar, mesquí.

Emili Teixidor

En aquest poema podeu veure una manera de fer-ho. Els primers qualificatius no tenen importància. Segurament es referia a una persona, petita i prima. Però el poeta el què volia dir era que era avara i mesquina. Els primers versos li serveix per a dissimular el que realment volia dir.

- Amb els nens podríem fer un sirventès per criticar una persona xafardera, xerraire, o que tingui el nas gros...

Encadenaments.

És una composició en la qual una paraula porta a l'altra.

A TRENC DE FOSCA

No sempre és cert
que allí on acaba el mar
comença el vent,
que allí on acaba el vent
comença el bosc,
que allí on acaba el bosc
hi ha un pou profund
on cap veu no hi ressona

Miquel Martí Pol.

- Us suggerim que amb els nens feu un poema encadenat. En primer lloc cal que cada nen triï un tema, del qual en dirà una paraula que ens servirà per a fer l'encadenament.

Per exemple en Manel tria el tema del mar i la paraula rap.

L'Anna tria el cel i la paraula estrella.

En Roger els animals i la paraula cangur...

Vosaltres començaríeu l'encadenament amb els versos següents:

Aquests matí de l'escola sortia el meu ratolí.

No sortia el teu ratolí era el meu veí.

Després els nens de la classe podrien continuar seguint la mateixa estructura utilitzant la paraula que hagin triat del tema. Més o menys semblant als següents versos on s'utilitzen les paraules que us hem posat d'exemple.

No sortia el teu veí era la meva estrella.

No era la teva estrella era el meu cangur.

No era el teu cangur era...

Repeticions

Molts poemes remarquen el ritme amb repetició de paraules o grups de paraules

LA CIUTAT

Plena de carrers per on he tombat
per no passar els indrets que em coneixen.
Plena de veus que m'han cridat pel nom.
Plena de cambres on he cobrat records.
Plena de finestres des d'on he vist créixer
les piles de sols i de pluges que m'han fet anys.
Plena de dones que he seguit amb la vista.
Plena de nens que només sabran
coses que jo sé, i que no vull dir-los.

Gabriel Ferrater

- A la classe podríem utilitzar el poema anterior i preguntar quina és l'expressió que es repeteix. També podríem repartir el poema i demanar que assenyalin els elements que es repeteixen i la distribució de la repetició.

Acumulacions

En l'acumulació la frase s'amplia afegint elements al davant o al darrera.

EI JARDÍ DE LA REINA

Aquest és el jardí de la reina.

Aquesta és la clau del jardí de la reina.

Aquesta és la cinta, que sosté la clau del jardí de la reina.

Aquest és el peix que ha mossegat la cinta que sosté la clau del jardí de la reina.

Aquests són els ulls que brillen com el peix que ha mossegat la cinta que sosté la clau del jardí de la reina.

Aquestes són les mans que han fet ombra als ulls que brillen com el peix que ha mossegat la cinta que sosté la clau del jardí de la reina.

Aquest és el cabell que han pentinat les mans que han fet ombra als ulls que brillen com el peix que ha mossegat la cinta que sosté la clau del jardí de la reina.

Aquesta és la font que ha mullat el cabell que han pentinat les mans que han fet ombra als ulls que brillen com el peix que ha mossegat la cinta que sosté la clau del jardí de la reina.

Aquest és el caminal que voreja la font que ha mullat el cabell que han pentinat les mans que han fet ombra als ulls que brillen com el peix que ha mossegat la cinta que sosté la clau del jardí de la reina.

Joan Brossa

- A tall d'exercicis podríem buscar cançons on hi hagi una part que és vagi repetint

- O fer un poema a partir d'acumulació. Els nens treballarien en parelles. El professor començaria escrivint el primer vers en un full, i el passa a la primera parella de nens que continuaran amb un altre i llegiran tot el text. Ells ho passaran a una altra parella i faran exactament el mateix fins que ja no quedi cap parella a qui passar-li el full..

4. Com sonen els poemes?

En els poemes, les paraules es combinen per crear una significació que sorprèn al lector. Aquesta força expressiva es pot reforçar amb l'ajut del ritme, la rima, la llargada dels versos i la repetició dels sons.

Com treballar aquest bloc?

Dins d'aquest apartat parlarem del ritme i la rima.

El ritme en parlarem a partir dels versos curts i els versos llargs. De la rima, tenint en compte l'edat dels nens, tant sols comentarem amb els nens que hi ha versos que rimen les vocals, mentre que en altres rimen les vocals i les consonants i que també hi ha versos que no rimen.

Què entenem per ritme i rima?

El ritme el podríem definir com la proporció de temps entre diversos sons que ens pot venir donat per la repetició d'un mot, o de la construcció de versos amb el mateix nombre de síl·labes on els accents tinguin la mateixa distribució.

En canvi entenem per rima la total o parcial concordança de fonemes entre dos o més mots a partir de l'última vocal accentuada, que sols ser la utilitzada per aconseguir terminacions iguals o semblants entre dos o més versos.

El ritme

Els versos curts

La característica d'aquests versos rau en que donen un ritme ràpid i alegre al poema.

Exemple de poema de versos curts

LA BALLARINA

Fa bon dia ;
la tortuga
prou faria
ballaruga,
més la closca
tan feixuga
no li deixa
marcar el pas.
Una amiga
sargantana,
sí, que balla
la sardana,

i la pobra
lo demana
d'ensenyar-li'n
el compàs.
És inútil
la lliçó;
no progressa
poc ni gaire;
un difícil
saltiró
l'ha deixada
panxa enlaire.

Joana Raspal

Com el plomissol poemes i faules

Els versos llargs

En general, els versos llargs serveixen per donar la impressió de calma, de silenci, de pau.

Exemple de poema de versos llargs.

ST. JORDI

Sant Jordi duu una rosa mig desclosa
pintada de vermell i de neguit.
Catalunya és el nom d'aquesta rosa
i Sant Jordi la porta sobre el pit.

La rosa li ha donat gaudis i penes
i ell se l'estima fins qui sap on;
i amb ella té més sang a dins les venes
per poder vèncer tots els dracs del món

Josep Maria de Segarra
Les festes de tot l'any

El ritme del llenguatge de cada dia.

El ritme de la llengua passa inadvertit en el llenguatge de cada dia. Si ens en volem adonar, cal parar-hi atenció.

Us proposem per a treballar amb els nens les següents activitats:

- Analitzar a partir de frases o mots què entenem per ritme. Ho faríem tot picant les síl·labes que hi ha i marcant d'una manera determinada els accents tòpics.

- Buscar entre els noms dels nens de la classe quins tenen el mateix ritme.

Exemple:

Mercè Garrigós Serra

Ricard Obiols Casas

- Buscar frases amb el mateix nombre de síl·labes.

Fins demà a les dotze.

Com és que vas amb cotxe?

EL ritme de les cançons.

Les cançons de joc, generalment , tenen un ritme molt marcat. Les cançons i cantarelles de triar o dels jocs de rotllana segueixen el ritme que marca el gest de comptar o de marcar el pas.

OLLES, OLLES

Olles, olles de vi blanc,
totes són plenes de fang,
de fang i de maduixa,
gira la caruixa.

Qui la girarà?

- La donzelleta.

Qui la girarà?

- La Maria serà.

Poemes que es poden cantar.

Els poemes que tenen un mateix ritme o estructura rítmica es poden cantar amb la mateixa melodia

A LA VORA DE LA MAR

A la vora de la mar
n'hi ha una donzella
que brodava un mocador
que és per la reina.
Quan en fou a mig brodar.
li falta seda.
veu venir un mariner
que una nau mena.

- Com a treball a l'aula us proposem analitzar el ritme i cantar el poema la barca d'Apel·les Mestres amb la música de *A la vora de la mar*.

LA BARCA

La donzella baixa al riu
a trenc de l'alba;
Entre terra i cel volant,
l'alosa canta.
Mig en terra sobre els joncs,
i mig a l'aigua,
buida i sola i com dormint
s'està la barca

Apel·les Mestres

La rima

La repetició de sons a final de vers també contribueix a la música del poema.

Tipus de rima

Hi ha versos que només rimen amb les vocals, i d'altres que rimen amb vocals i consonants

Poemes que rimen les vocals

EL ROSSINYOL ES LLEVA

El rossinyol es lleva
a punta de claror:
va a casa de la merla
i es posa al finestró.

El seu amor li canta
(i encara no és ben clar).
Quan a la fi arribava,
tornava a començar.

*Marià Manent.
Espígol blau)*

Rimen vocals i consonants

GIRAFÀ

Tinc el cap a dalt de **tot**
per menjar les fulles **altes**;
quan l'estómac vol fer un **rot** :
ascensor cap a les **galtes**!

El problema és quan tinc **set**
i veig aigua enmig d'herb**otes**:
haig de fer baixar el cap**et**
i haig d'eixarrancar les **potes**!

Ricard Bonmatí
Estimades feres – Bestiari

Rodolins

Conjunt de dos versos que rimen, sovint de caire humorístic o enginyós. El seu ús a l'escola sol comportar la sensació divertida que donen el joc i la facècia.

Com a exercicis us proposem els següents com a models per a realitzar amb els nens i nenes:

- Fer un llistat de paraules i buscar paraules que rimen amb cadascuna d'elles com hem fet amb les següents.

Gegant	Elefant
Bruixa	Maduixa
Borinot	Estaquirot

- Cada nen escull un parell de paraules del llistat anterior i fa un rodolí com el següent.

He vist un gros gegant

Que es menjava un elefant

- Completar rodolins. Donant el primer vers.

Des de la finestra del meu carrer

.....

- Demanar als nens/nenes que facin un rodolí utilitzant el nom del company que tenen assegut al seu costat:

Exemple:

Conec una nena que es diu **Roser**

Que fa col·lecció de ninots de **paper**

- Repartirem una sèrie de rodolins i els nens en faran la il·lustració. També ho podem fer a l'inrevés, els hi donem una il·lustració sobre una història que pot ser treta d'un llibre de còmics i els nens han de fer els rodolins com si fos una auca.

- Inventar rodolins lliurement a partir d'un tema, una paraula, un company...

- Fer una auca

Repetició de sons

Hi ha versos construïts a partir de la repetició d'un so per tal de produir un efecte determinat que té a veure amb el significat del poema.

RAP

El cap
del rap
no cap
al cap:
quin nyap!

*Miquel Desclot
Bestiolar de la Clara*

Pedregada rimada o pomes on les paraules comences pel mateix so

Es tracta d'escriure un poema en el qual totes les paraules comencin per la mateixa lletra.

En Pere i en Pau pintors,
premiats per Portugal
pinten pots i potinguetes
per posar pebre picant

*Montse Ginesta
Refranys, endevinalles i embarbussaments*

So que es repeteix.

La vella balena Elena
balla ballaruga
a la badia de Blanes

Montse Ginesta
Refransys, endevinalles i embarbussaments

Com a treball senzillament us proposem de:

- Fer frases amb paraules que tinguin un so determinat que es repeteixi sovint.
- Observar quina impressió, èmfasi fa la repetició d'aquests sons.

Embarbussaments

Repetició d'un so o d'una paraula dins d'un poema

EMBARBUSSAMENT DELS TRENS

Tres trens s'entrenen a trencar
un tros de tronc que es van trobar

Miquel Desclot
Oi, Eloi

Versos que no rimen

Hi ha poemes que estan formats amb versos que no rimen: són els versos lliures.

EL CEL

El cel és un camp
ple de meravelles,
l'ha llaurat el sol,
la lluna és qui el sembra.
La llavor que hi cau
tot sovint arrela
arrela i floreix,
cada flor, una estrella

Apel·les Mestres
Aire i Llum

5. Com és el llenguatge dels poemes

La imatge.

Sovint el poeta crea imatges amb paraules per expressar el que vol dir.

QUI TÉ MÉS RAÓ

(fragment)

Al lleó el pentinen les gallines
L'ós va a la pastisseria a comprar formigues
El vestit del lleopard és tot un art
El conill escolta la ràdio del veí
La girafa rosega retalls de núvols
Veus el món com un rat-penat.

Carme Rovira

Grill Grillat

- Com a exercici podríeu utilitzar aquest poema i entre tot el grup classe buscar les imatges.
- Posteriorment podríeu passar a dibuix o a qualsevol altra expressió plàstica alguna de les imatges del poema anterior.

La comparació.

El poeta sovint compara unes coses amb una altra que s'hi assembla, i és el lector qui ha de descobrir aquesta relació.

LA NEU

Quan n'hi ha poca, sembla lleu,
la neu;
és com tèbia, de tan flonja.
Si la prems dintre la mà
es contrau com una esponja
i els dits t'envermellirà.

Joana Raspall
Plomisol

- Amb els alumnes utilitzant si voleu el vers que us hem posat com a exemple, o utilitzant qualsevol que vosaltres trieu dels llibres podeu buscar les comparacions que hi ha en el poema i fer-ne de noves.

De la comparació a la metàfora.

Moltes vegades els poetes donen el nom d'una cosa a una altra que s'hi assembla, i és el lector qui ha de descobrir aquesta relació.

MADONA DE SA CABANA

Madona de sa cabana
Aixecau-vos de matí
I veure el sol sortir
Vermell com una magrana
Beureu com el món dormit
Dins la llum se renovella
I tota cosa ix més bella
De la negror de la nit
Deixau ja el llit i el llençol
Madona de sa cabana
Que sobre el pla se desgrana
Ja la magrana del sol.
I la mar i sos esculls
Amb la muntanya infinita
Se fa amorosa i petita
Per entrar dins vostres ulls.

Fragment

Com a proposta de treball us fem la següent:

- Assenyalar la metàfora del poema

- Buscar quines metàfores es podrien fer servir per parlar d'aquestes coses sense anomenar-les.
  - El Sol.
  - La pluja
  - El vent

- Buscar en els llibres de la maleta o en el recull de poemes algunes metàfores. Explicar a què o qui es refereixen.

La personificació

El poeta, a vegades, dóna vida als elements, als objectes, atribuint-los accions que fan els éssers vius.

CANCONS DE REM I DE VELA

(Fragment)

I el vent! I el vent, que xiula i no para,
i corre més que els mals pensaments,
fica els dits fins l'arrel de l'atzavara
i mossega les teules amb les dents!

El vent, el vent! Tot boscallada forta
i xurriaca contra els cinc sentits,
que t'agafa pel coll i se t'emporta
i que et fa pelleriques dels vestits.

Josep Maria de Segarra

- Per a treballar-ho amb els nostres alumnes podríem partir del poema anterior tot buscant la personificació que ha fet el poeta i buscar quines accions atribuir-se a:

Una finestra.

Una rentadora

Un arbre

Un núvol

Amb qui parla el poeta?

A vegades el poeta parla amb els elements que apareixen en el poema.

TARDOR, TOT HO CANVIES DE COLOR

Tardor,

Tot ho canvies de color

Tardor,

Voldria ser com tu,

Un bon pintor

Anna Sardà (10 anys)

- L'autora d'aquest poema com heu pogut veure és una nena de 10 anys. Pregunteu als vostres alumnes amb qui parla l'Anna, a qui es dirigeix.

Les enumeracions.

Hi ha poemes formats per llistes de paraules , que representen un ambient, un objecte, el pas del temps o el curs d'un procés.

MOLINET DE CAFÈ

Natural
Torrefacte
Corrent
Superior

MOLÍ DE VENT

Llebeig
Migjorn
Mestral
Tramuntana
Molí de vent

*Joan Brossa
Mites i somnis*

A classe podríeu utilitzar les següents propostes, que us les posem a tall d'exemple:

- Fer un poema-llista d'objectes que es relacionin amb un ambient determinat.
- A partir d'una seria de noms: els colors, dies setmana, mesos any,... inventar una cançó de triar, o una tirallonga de rodolins.

Blau, en Pere cau.
Groc, han mort el porc
Verd...

LA MASOVERA

La masovera se'n va al mercat.
El mercat és el dilluns.
El dilluns en compra llums.
Llums!
Oh, lailà, la masovera, la masovera;
oh, lailà, la masovera se'n va al mercat.

La masovera se'n va al mercat.
El mercat és el dimarts.
El dimarts, en compra naps.
Naps! Llums!
Oh, lailà, la masovera, la masovera;
oh, lailà, la masovera se'n va al mercat.

La masovera se'n va al mercat.
El mercat és el dijous..
El dijous, en compra nous.
Nous! Nespres! Naps! Llums!
Oh, lailà, la masovera, la masovera;
oh, lailà, la masovera se'n va al mercat.

La masovera se'n va al mercat.
El mercat és el divendres.
El divendres, en compra faves tendres.
Faves tendres! Nous! Nespres! Naps! Llums!
Oh, lailà, la masovera, la masovera;
oh, lailà, la masovera se'n va al mercat.

La masovera se'n va al mercat.
El mercat és el dissabte.
El dissabte tot s'ho gasta.
Tot s'ho gasta! Faves tendres! Nous! Nespres!
Naps! Llums!

Oh, lailà, la masovera, la masovera;
oh, lailà, la masovera se'n va al mercat.

La masovera se'n va al mercat.
El mercat és el diumenge.
El diumenge tot s'ho menja.
Tot s'ho menja! Tot s'ho gasta! Faves tendres!
Nous! Nespres! Naps! Llums!
Oh, lailà, la masovera, la masovera;
oh, lailà, la masovera se'n va al mercat.

6. Fem poemes

Com treballar aquest bloc?

En aquests bloc es tracta de fer poemes. Crear

A les propostes que us hem fet fins ara i afegim també les següents:

Poemes a partir d'una audició musical

Posar una **música** adient.

Mentre dura la música el mestre/a va parlant d'acord amb la música que s'escolta i va suggerint indirectament el tema.

L'EMIGRANT

Dolça Catalunya
Pàtria del meu cor,
Quan de tu s'allunya,
D'enyorança es mor.

Hermosa vall; bressol de ma infantesa,
Blanc Pirineu,
Màrgens i rius, ermita al cel suspesa,
Per sempre, adéu!
Arpes del bosc, pinsans i cadernereres,
cantau, cantau;
jo dic, plorant, a boscos i riberes
adéu-siau!

Jacint Verdaguer

A la maleta trobareu algunes audicions per si les voleu escoltar o treballar amb els alumnes.

Poemes a partir d'una imatge

Ensenyar una imatge suggeridora (fotografia, diapositiva...) i fer-la observar amb atenció. Que hi veiem, quins colors, quines percepcions, sensacions.

En el recull trobareu algunes imatges per si les voleu treballar amb els alumnes.

Poemes mutilats.

Es suprimeix d'un poema els adjectius verbs... Reconstruïm el poema amb les mateixes paraules o amb paraules noves que no trenquin la musicalitat interna dels versos.

Aquí teniu un poema i el mateix poema mutilat per si el voleu treballar amb els vostres alumnes. Els hi podeu demanar que el completin a partir del context del propi poema.

EL GAT NEGRE

La gateta melindrosa
es passeja pel terrat
i es troba de cara a cara
amb un gat molt ben plantat;
és negre com l'atzabeja,
d'ulls verds, i bon caçador.
Ella miola, coqueta,
la seva millor cançó.
Però el gat li gira cua;
ha caçat un ratolí
i no vol que participi
ningú més al seu festí
-Egoista!- li diu ella-
que només penses en tu!
Per més ben plantat que siguis
no t'estimarà ningú

*Joana Raspall
Serpentines de versos*

EL GAT NEGRE

La gateta.....
es passeja pel terrat
i es troba de cara a cara
amb un gat.....;
és negre com l'atzabeja,
d'ulls verds, i bon caçador.
Ella miola,.....
la seva millor cançó.
Però el gat li gira cua;
ha caçat un ratolí
i no vol que participi
ningú més al seu festí
-Egoista!- li diu ella-
que només penses en tu!
Per més ben.....que siguis
no t'estimarà ningú

*Joana Raspall
Serpentines de versos*

Inversió d'un poema.

Es tracta d'invertir el sentit d'un poema aprofitant-ne l'estructura.

Poema

ASSAIG DE CÀNTIC EN EL TEMPLE

(fragment)

Oh, que cansat estic de la meva
covarda, vella tan salvatge terra,
i com m'agradaria d'allunyar-me'n,
nord enllà.
on diuen que la gent és neta
i noble, culta rica lliure,
desvetllada i feliç!

*Salvador Espriu
El caminant i el mur. Obres Completes.*

Inversió d'un poema

ASSAIG DE PLAGI A LA TAVERNA

*(fragment) Al sempre admirat Salvador Espriu,
si cal amb disculpeu*

Oh, que avingut estic amb la meva
petita, esclava, poc sortosa terra,
i com em recaria d'allunyar-me'n,
sud avall,
on sembla que la gent és bruta
i pobra, accidiosa, inculta,
resignada, insolvent!

*Pere Quart
DE Circumstàncies Obra Poètica.*

També es pot treballar el mateix recurs tot canviant els papers dels personatges d'un conte, o d'una faula.

Exemple

A partir del conte La Caputxeta i el llop, canviar el paper dels personatges. El llop seria un animaló dolç, i la Caputxeta una nena trapella.

- En el recull de poemes trobareu algunes faules, contes que us poden servir per fer aquesta inversió de papers

Poemes amb monosíl·labs

Es tracta de compondre poemes utilitzant només monosíl·labs.

TIRALLONGA DE MONOSÍL·LABS

A Pere Quart

Noi,
fa mal temps!
veus la llum
del llamp?
sents so
del tro?

És de nit
i tinc por.
Ep!, se sent un crit!

És el vent.

I el vent fa crits

i els crits fan por.

El foc fa fum,
i jo tinc fam.

Ja surt el sol,
ja no tinc por,
ja no tinc fam.

Fa bon temps. Ni ric

Josep Bardés (13 anys)
La poesia a l'escola.

- Podeu fer una llista de monosíl·labs a la pissarra. Després es pot llegir la “Tirallonga de monosíl·labs” de Pere Quart i altres poemes monosíl·labs que trobareu en el recull.
- Es pot proposar als nens/enes que facin un poema amb monosíl·labs semblant al que ha fet en Josep.
- Amb **Tots** dels poemes que s’hagin fet els alumnes al llarg dels sis blocs us suggerim fer-ne un recull de cada bloc i una exposició...

A l’exposició hi podria haver-hi:

Una selecció de poemes que s’han llegit, que podrien estar classificats per temes.

Un apartat de poemes lúdics : poemes per mirar, poemes per jugar, fets pels nens. Es podria muntar com un joc d’endevinar qui a fet cada poema. Els companys d’escola haurien d’endevinar a qui correspon cada poema. Es podrien donar pistes amb il·lustracions, fotografies, llistes de noms.

Un espai dedicat als poemes escrits. So i llenguatge dels poemes. En aquí els nens poden a més a més d’exposar els seus treballs fer una lectura dels seus poemes, cantar-los, recitar-los.

Podeu utilitzar les realitzacions plàstiques dels poemes per decorar i ambientar l'exposició.

- També podeu aprofitar la classe de plàstica per fer la il·lustració, creació artística i plàstica d'alguns poemes.